

ЩОДО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Дар'я Ігорівна ВЕРЬОВКІНА,

*студентка Національного аерокосмічного
університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Науковий керівник: *к. ю. н., с. н. с, доцент
кафедри права Національного аерокосмічного
університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський
авіаційний інститут» Голубов А. Є.*

Ще з моменту проголошення України суверенною, незалежною, демократичною, соціальною правовою державою, та по цей час, в нашій країні продовжують відбуватися суспільно-політичні та соціально-економічні зміни. В певній частині ці зміни пов'язані зі створенням нової моделі правоохоронної системи держави, формуванням механізму ефективного захисту прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Особливо актуальними ці зміни стали з часу підписання у 2014 році Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС), яка передбачає необхідність адаптування українського законодавства до законодавства ЄС на основі демократичних засад, зокрема засади верховенства права. Проте, на даний час, цей процес ускладнився, а наближення законодавства України до європейських вимог так і не відбулося. Зокрема причиною цього є корумпованість органів державної влади, яка призвела до того, що існує тотальна недовіра громадян до влади. Саме тому, одним із чинників реалізації положень вказаної Угоди слід вважати реалізацію в діяльності державних органів засади верховенства права та підтримання в країні режиму законності. Як відомо, функцію забезпечення законності виконують правоохоронні органи та суди. До числа цих органів відносяться і органи прокуратури України.

Як свідчить аналіз їх діяльності, органи прокуратури відіграють дуже важливу роль у забезпеченні правопорядку і законності в країні, але ефективність їх функціонування бажає кращого. Свідченням чого є не тільки критика роботи прокуратури з боку суспільства, а й численні спроби удосконалення її діяльності з боку держави.

Так, ще з 1995 році одним із зобов'язань України перед Радою Європи було реформування прокуратури. Реформа була направлена на те, щоб змінити стандарти діяльності органів прокуратури, зробити її роботу більш ефективною та престижною, позбавити її функцій загального нагляду, змінити структуру органів та скоротити штат, створити нові органи прокуратури, включаючи антикорупційну прокуратуру. Ці зміни мали привести стан функціонування прокуратури до стандартів Ради Європи. Саме тому основною метою реформування прокуратури було визначено позбавлення її функцій з нагляду з додержанням та застосуванням законів, що мало призвести до зменшення навантаження і впливу на бізнес з боку правоохоронних органів. Таким чином, прокурори мали зосередитися на підтримці обвинувачення в кримінальних справах, нагляді за законністю в діяльності органів слідства та за дотриманням прав осіб при виконанні покарань за судовими вироками.

Суттєвим кроком у реформуванні органів прокуратури стало ухвалення 14 жовтня 2014 року Закону України «Про прокуратуру». Зокрема В.Попович зазначає такі його новели: 1) скасовано прокурорський нагляд за додержанням та застосуванням законів (у тому числі у «приватному секторі» економіки); 2) ускладнено порядок добору кандидатів на посади місцевих прокурорів та їх призначення; 3) закладено нову систему місцевих прокуратур; 4) запроваджено органи прокурорського самоврядування: Всеукраїнська конференція працівників прокуратури та Рада прокурорів України, що наділені широкими повноваженнями; 5) введено чітку процедуру притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності через створення нової інституції – Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів; 6) закріплено на законодавчому рівні припис про те, що прокурори підпорядковуються своїм керівникам виключно в частині виконання письмових наказів адміністративного характеру, пов'язаних з організаційними питаннями діяльності прокурорів та органів прокуратури [1].

Проте, незважаючи на позитивні моменти цього закону, фахівці помітили, що відсутні норми про граничну чисельність особового складу прокуратур, положення про безстрокове призначення місцевих та регіональних прокурорів, досить широкі повноваження прокурорів тощо [1; 2]. Варто також зазначити, що наявність недоліків у новому Законі України «Про прокуратуру» зумовило активну подальшу законотворчу діяльність держави у сфері реформування органів прокуратури. Так, протягом 2014–2020 рр. вказаний нормативно-правовий акт мав 20 редакцій, хоча сам закон юридичної сили набрав фактично лише із середини 2015 р. [3; 4].

Необхідність удосконалення питань організації діяльності прокуратури знайшла своє відображення і в Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та

суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр.», яким було визначено, що основним завданням реформування органів прокуратури є подальша оптимізація повноважень прокуратури та обмеження сфери їх застосування відповідно до рекомендацій Ради Європи. Наприклад, Рекомендації Rec (2000) 19 Комітету міністрів Ради Європи про роль прокуратури у системі кримінального правосуддя.

Нарешті, у 2016 році Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» було повністю виключено із Конституції України розділ VII «Прокуратура», а норми, які визначають статус органів прокуратури, включили до розділу VIII «Правосуддя». Зокрема, з переліку функцій прокуратури вилучено низку невластивих (за європейськими стандартами) їй функцій, таких як: нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина; нагляд за додержанням законів із цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [5].

Останнім кроком реформування органів прокуратури стали зміни до Закону України «Про прокуратуру», у зв'язку з ухваленням Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» від 19 вересня 2019 року. Зокрема це було пов'язано із зміною структури прокуратури (створення Офісу Генерального прокурора, створення обласних та окружних прокуратур тощо), скороченням штату (не більше 10000 осіб) та переатестацією прокурорів. І, як наслідок, ці заходи істотно вплинули на організаційну та штатну структуру цього правоохоронного органу. Але, як свідчить історія функціонування органів прокуратури незалежної України це ще, мабуть, не остання реформа цього правоохоронного органу. Хоча, як ми бачимо, статус та роль органів прокуратури істотно змінилися.

Таким чином, враховуючи внесення змін у Конституцію України щодо правосуддя, зміни, внесені до Закону України «Про прокуратуру» 19 вересня 2019 року, є підстави говорити про те, що органи прокуратури дедалі більше стають органами, які своїм основним завданням мають забезпечення інтересів особи та держави у сфері кримінального судочинства. В такому сенсі діяльність прокуратури у більшому ступені співвідноситься зі змістом положень Рекомендації Rec (2000) 19 Комітету міністрів Ради Європи про роль прокуратури у системі кримінального правосуддя. Однак, говорити, що цей правоохоронний орган вже відповідає всім вимогам та стандартам Ради Європи та Європейського Союзу, ще зарано. Насамперед це має бути підтверджено щоденним втіленням у його діяльність засади верховенства права та забезпечення завдяки цьому в країні режиму законності.

Список використаних джерел:

1. Попович В. Плюси і мінуси нового закону про прокуратуру
URL: <https://racurs.ua/658-kasatelno-novogo-zakona-ukrainy-o-prokurature-ot-14-oktyabrya-2014-goda.html>

2. Малишев Б. Реформа прокуратури: останній крок
URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2014/10/13/7040568/>.

3. Чаплинська Ю. А. Переваги та недоліки Закону України «Про прокуратуру» в контексті реформування органів прокуратури в Україні Порівняльно-аналітичне право. – 2018. – № 1. – С. 355–357.

4. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII :
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1697-18>.

5. Баганець О. Правові засади здійснення реформи прокуратури в Україні. 2019
URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/34135/1/%D0%91%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C.pdf>